

In het Drents Archief maken jullie kennis met archiefstukken uit de Franse Tijd. In deze tijd was ons land onderdeel van Frankrijk. Hoe zat dat eigenlijk?

In de 18e eeuw was Nederland een **Republiek**. We hadden geen koning maar een *stadhouder*. Hij was de baas van het leger en had daardoor de meeste macht. Er was maar één manier om stadhouder te worden.

Vraag 1. Welke manier was dat?

- A) Je moest het meeste geld hebben
- B) Je moest de erfgenaam zijn van Willem van Oranje
- C) Je moest de beste soldaat in de Republiek zijn

Wist je dat: Stadhouder Willem V nog maar 20 jaar oud is op dit schilderij?

In 1780 was de Republiek heel arm. **Willem V** (de 5e) was stadhouder. Er was werkloosheid en honger. De mensen werden boos op de regering. Veel Nederlanders vonden dat de stadhouder teveel macht had en te weinig zijn best deed om het land te besturen. Zij wilden Willem V weg hebben en verzetten zich tegen hem. Ze wilden zelf in de regering komen en gelijke rechten voor iedereen. Zij heetten **patriotten** (vaderlanders).

De andere Nederlanders, die wel de stadhouder aan de macht wilden houden, heetten **prinsgezinden** of **Oranjegezinden**. Deze mensen steunden de stadhouder. In de tijd van Patriotten werd er veel gevochten tussen de twee groepen. De patriotten wisten veel steden te veroveren en kregen het daar voor het zeggen. De strijd duurde tot 1787. Toen heeft de vrouw van Willem, haar broer om hulp gevraagd. Hij was de koning van Pruisen, en stuurde een leger om de patriotten voorgoed te verdrijven. De meeste patriotten vluchtten naar Frankrijk.

Heel Europa is in de 18e eeuw beïnvloed door de Franse Revolutie, zo ook Nederland!

Nederland worstelde dus met de strijd tussen Patriotten en Oranjegezinden. In Frankrijk was het al helemaal menens. Daar had men wel een koning en die misdroeg zich nog veel erger dan Willem V. Deze **Lodewijk XVI** (de 16e) maakte de hele Franse schatkist leeg door feestjes te vieren en onnodig oorlog te voeren.

Het geld in die schatkist kwam vooral uit belasting die het zeer arme volk moest betalen. De rijken betaalden geen belasting. Het Franse volk werd dus kwaad en kwam in opstand. Ze hadden moderne ideeën, zoals het gewone volk in de regering en gelijke rechten voor iedereen, ongeacht je afkomst. Ze wilden *vrijheid, gelijkheid en broederschap*. In 1789 brak de **Franse Revolutie** uit. De koning en zijn regering werden afgezet. Dit leidde tot een bloedige strijd tussen groepen die de macht wilden veroveren.

Vraag 2. Zouden de Nederlandse patriotten het eens of oneens zijn geweest met de Franse Revolutie?

Vraag 3. Weet jij wat er uiteindelijk gebeurd is met koning Lodewijk XVI?

- A) Hij is gevlucht naar het buitenland
- B) Hij heeft tot zijn dood in de gevangenis gezeten
- C) Hij is onthoofd, net als zijn vrouw

Wist je dat: Frankrijk in deze tijd de invloedrijkste cultuur was? Als hoge mensen uit verschillende landen met elkaar praatten, dan deden ze dat niet in het Engels zoals nu, maar in het Frans!

In deze onrustige tijden vol chaos begonnen de Fransen steeds meer te verlangen naar rust en orde. Ze voelden zich vreselijk onveilig. Dit was de perfecte kans voor generaal **Napoleon Bonaparte** om de macht te grijpen.

Napoleon was een hele slimme militair. Hij kwam uit een arm gezin maar had zich met intelligentie en hard werken naar de top van het leger gewerkt. Hij versloeg de tegenstanders van de Revolutie en stelde alle zaken in Frankrijk op orde.

Hij werd *redder van de natie* genoemd. Heel Frankrijk was trots op hem. Maar hij wilde steeds meer. Hij bedacht slimme tactieken om oorlog te winnen. Zo sleepten zijn legers nooit wagens vol eten mee op weg naar een veldslag, maar zochten ze tijdens het reizen naar voedsel.

Vraag 4. Waarom was dat slim denk je?

Het volk noemde hem dus redder van de natie, maar zijn soldaten hadden een andere bijnaam. Hij was erg populair en goed bevriend met zijn soldaten. Ze noemden hem *le petit corporal* (de kleine corporaal). Dit kwam vanuit zijn slimme tactiek om alleen lijfwachten in te huren die minstens 1 meter 80 waren! Heel handig om hem te beschermen, maar hij leek er wel klein bij. De Engelsen, Napoleons grootste vijanden, hebben hier gebruik van gemaakt. Ze hebben Napoleon altijd als een heel klein mannetje afgebeeld, kijk maar naar deze afbeelding rechts —>

Dat deden ze toen om hem zwak te laten lijken, maar, ze doen dat nu nog steeds! De spotprentjes van toen werkten zo goed, dat heel veel mensen tegenwoordig nog steeds geloven dat Napoleon klein was! Dit was niet zo, hij had een normale, gemiddelde lengte van 1,67. Dat was in zijn tijd niet klein.

Wist je dat: Een tekening als deze een *spotprent* heet? In de Europese geschiedenis komen heel veel spotprenten voor. Dit zijn kleine tekeningetjes, een soort stripjes, waarin iets belachelijk gemaakt wordt. Bijvoorbeeld een persoon of een land. Tegenstanders maken elkaar graag belachelijk.

Napoleon wilde steeds meer macht in Europa. Hij wilde het hele continent veroveren en regeren. Hoe meer macht iemand heeft, hoe meer hij vaak wil.

Napoleon begon met delen van Italië en Oostenrijk te veroveren. In 1795 viel hij de Nederlandse Republiek aan. Het was winter en de rivieren waren bevroren. Zo kon het Franse leger makkelijk oversteken. Het Nederlandse leger was zwak en snel verslagen. Stadhouders **Willem V** vluchtte naar Engeland. De revolutie ideeën van Frankrijk kwamen zo naar Nederland en de stadhouder verdween. Veel Nederlanders dachten dat ze nu meer vrijheid zouden krijgen en dat alles beter zou worden. Misschien mochten ze nu eindelijk zelfs wel meeregeren.

Vraag 5. Welke Nederlanders zouden de Fransen geholpen hebben Nederland te veroveren?

- A) De Oranjegezinden
- B) De Patriotten

Helaas was vrijheid en verbetering ver te zoeken. De Republiek moest 100 miljoen gulden betalen aan de Fransen waardoor de Nederlanders nog armer werden. Ook moesten ze de 25 duizend Franse soldaten verzorgen in voedsel en kleding. Verder was Frankrijk in oorlog met Engeland en werd het dus verboden voor de Republiek om handel te drijven met de Engelsen.

Na veel veldtochten keerde Napoleon terug naar Parijs. Wat hij daar zag beviel hem niet. Hij pleegde een staatsgreep en zette de regering af in 1799. Nu kon hij zelf wetten maken en invoeren, en dat heeft hij dan ook heel veel gedaan. Hij ging meer land veroveren om zijn rijk uit te breiden en voerde ook daar zijn nieuwe wetten in. In 1804 had hij bijna heel Europa in handen en kroonde hij zichzelf **keizer**. Toch was het niet genoeg. Engeland en Rusland stonden bovenaan zijn lijstje. Hiervoor had hij veel soldaten nodig.

Vraag 6. Wat voor slimme bedacht Napoleon om aan soldaten te komen?

- A) Hij ging ook vrouwen tot soldaat opleiden
- B) Hij voerde de dienstplicht in
- C) Hij beloofde een mooi uniform aan nieuwe rekruten

Wist je dat: Keizer Napoleon hier een kroon draagt die lijkt op de laurierkrans van Julius Caesar? Keizers willen altijd op Romeinen lijken.

Napoleon werd een van de meest invloedrijke mensen uit de geschiedenis. Zijn stempel op Europa is nog steeds overal in ons dagelijks leven te zien.

In 1806 werd de broer van Napoleon koning van Nederland. Hij heette Lodewijk Napoleon. Hij voelde mee met de Nederlanders en werd daarom ‘de goede koning’ genoemd. Hij had veel respect voor onze geschiedenis, taal en cultuur en probeerde zelfs Nederlands te leren. Ook verdedigde hij de Nederlandse handel en bezuinigde op het leger en de vloot. Maar Napoleon Bonaparte was het niet eens met dit vriendelijke bestuur van zijn broer, en zette Lodewijk af in 1810. Nederland werd toen volledig ingelijfd in het Franse keizerrijk, met uiteraard Napoleon Bonaparte als keizer.

Vraag 7. Een beroemde uitspraak van Lodewijk was: ‘iek ben konijn van Olland.’
Wat wilde hij hier eigenlijk zeggen?

Tip: De lijnen op de kaart zijn de grenzen van Napoleons rijk

Zijn broer was niet het enige goede dat van Napoleon terecht is gekomen. Napoleon bedacht veel systemen en wetten die het regeren makkelijker en voordeliger maakte. Deze systemen en wetten zijn nog steeds heel belangrijk in Europa. Een heel goed voorbeeld is het meetstelsel. Napoleon bedacht de meter, centimeter, kilo, liter enzovoorts. Hiermee kon iedereen wegen en meten met dezelfde maten. Voorheen gebruikten mensen maten zoals je duim, je voet en je onderarm.

Vraag 8. Vergelijk jouw schoenmaat met die van anderen. Waarom was Napoleons nieuwe systeem veel handiger?

Napoleon voerde ook in dat iedereen rechts moest gaan rijden. Voorheen reed iedereen met zijn koets of zijn paard vaak dwars door elkaar heen! Dat veroorzaakte veel ongelukken. De slimme Napoleon wist dat op te lossen door één regel in te stellen: iedereen rijdt rechts. Maar, in Engeland rijdt men links! Ook hebben ze daar geen meters, kilo's en liters. Ze gebruiken inches, ponden en pinten.

Vraag 9. Waarom is het in Engeland anders?

Napoleon was altijd een voorstander geweest van de Franse Revolutie en geloofde in gelijke rechten voor iedereen. Dat idee hielp hem ook om van iedereen in zijn rijk gegevens te verzamelen. Daarmee houdt een heerser controle op zijn onderdanen.

Napoleon voerde belasting in die voor iedereen hetzelfde was en op alle vormen van betaling kon worden geïnd. Ook schafte hij het alleenrecht van de kerk af en hadden alle godsdiensten voortaan evenveel vrijheid. In Nederland had de gereformeerde kerk het meeste recht op goed onderwijs en op goede banen, maar dankzij Napoleon niet meer. Verder moesten onderwijzers voortaan een diploma hebben en werden bepaalde vakken overal verplicht. Hij kwam ook met regels voor spelling en grammatica zodat talen beter aangeleerd konden worden en men elkaar makkelijker kon verstaan. Nu, voor ons, klinkt dit allemaal normaal, maar dat was toen echt niet zo.

Al deze nieuwe regels hadden betrekking op het **gehele volk**, en dat was zo bijzonder aan Napoleon. De meeste machthebbers hadden zich vroeger alleen druk gemaakt om de elite.

Wist je dat: Napoleon gek was op knijpen? Hij kneep iedereen zonder pardon keihard in de wangen!

FOKKE & SUKKE ZIJN NOG NIET HELEMAAL GEWEND

Om de belasting zo eerlijk mogelijk te maken en goed bij te kunnen houden kwam Napoleon ook met iets wat **burgerlijke stand** heet. Dit houdt in dat iedereen geregistreerd moest worden bij de overheid met zijn naam en geboortedatum. Nu nog steeds houden we het bij in de burgerlijke stand wanneer iemand geboren wordt en wat diens naam is. Als je dat niet doet, 'bestaat' je kind niet op papier en heeft het nergens recht op. Door dit te doen wist Napoleon ook precies hoeveel mensen er in zijn rijk woonden.

Vraag 10. Hoe heette Napoleons wetboek waar al zijn nieuwe wetten in stonden?

- A) Code Napoléon
- B) Code l'Europe
- C) Code du monde (van de wereld)

Hoe slim en machtig Napoleon ook was, ook aan zijn bewind kwam een eind. Heel Europa werd hem zat en besloot samen te gaan werken in een bondgenootschap om hem op te ruimen. Maar zijn wetten en systemen zijn nooit teruggedraaid!

In 1813 wisten allerlei Europese legers die samen waren gaan werken om Napoleon tegen te houden, de grote generaal eindelijk te verslaan. Hij was al verzwakt door zijn mislukte poging Rusland te veroveren. Moskou was veel te koud en ruw, er was geen eten te vinden en de Russen hadden hun stad in brand gezet.

Wist je dat: Napoleons soldaten in hun overleden paarden hebben geslapen om warm te blijven? Jakkies!

Napoleon werd verbannen naar Elba, waar hij nog wist te ontsnappen om in 1815 weer de macht te willen grijpen. Maar ook toen werd hij verslagen bij de slag bij Waterloo. Hij werd gevangen gezet op het eiland St. Helena waar hij na een aantal jaar overleed.

Bij de burgerlijke stand van Napoleon was het belangrijk dat men wist bij welke familie je hoorde. Daarom maakte Napoleon het verplicht voor alle burgers om een achternaam te laten registreren. Voorheen kwamen achternamen vaak van iemands vader, geboorteplaats of beroep. Als je vader bijvoorbeeld Pieter heette, dan werd jouw achternaam Pieterszoon of Pietersdochter. Ook kon je de Jong genoemd worden, wat als junior gebruikt werd en nu de meest voorkomende achternaam in Nederland is. Zo veranderde de achternaam bij elke generatie, wat nogal verwarrend kon zijn. Daarom voegde men soms iets van herkomst toe, zoals van Dijk, van Amsterdam of de Vries. Als je emigreerde dan werd je in je nieuwe land “de Hollander” genoemd. Een andere optie was het beroep van je familie toevoegen zoals de Boer, Timmerman, Bakker of Koopmans.

Soms had je zelfs meerdere verschillende achternamen. Naar mate je ouder werd voegde je omgeving ook wel eens bijnamen toe zoals de Kleine, Leeftang of de Kwaadsteniet. Napoleon zorgde er dus voor dat iedereen één officiële achternaam zou krijgen, zoals dat nu ook zo is. Dankzij Napoleon kan je dus Timmerman heten terwijl je dat niet bent!

In Nederland duurde de Franse Tijd 20 jaar. Nederland besloot na het vertrek van de Fransen de zoon van Willem V weer uit te nodigen. Willem V zelf was inmiddels overleden, maar zijn zoon is teruggekeerd naar ons land. Hij werd onze eerste, eigen koning: **Willem I**.

Vraag 11. Denk na over wat 200 jaar geleden jouw achternamen zouden zijn geweest. Heb je iets wat jou kenmerkt? Kom je ergens anders vandaan dan je nu woont? Wat voor werk doet je vader of moeder? Bedenk anders een leuke bijnaam, waarbij iedereen aan jou moet denken.

Binnenkort gaan jullie naar het Drents Archief. Daar maken jullie kennis met archiefstukken uit de Franse Tijd. Maar wat is een archief eigenlijk? En hoe kan je een archiefstuk opvragen in het Drents Archief? Tijdens deze lessenserie komen jullie daar achter.

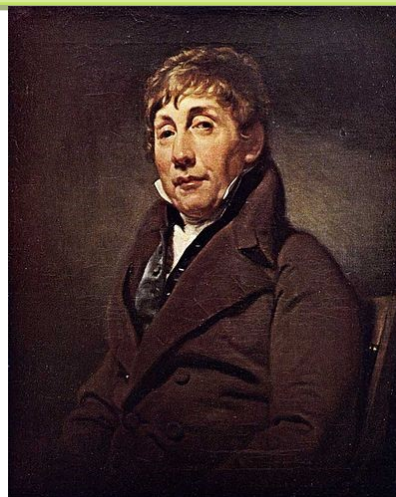

COMPUTEROPDRACHT

DRENTHÉ IN DE FRANSE TIJD

Voordat je een archief bezoekt, doe je vaak eerst literatuuronderzoek. Je probeert alvast informatie te vinden in boeken. Maar soms kan je ook op internet nuttige informatie vinden. Bijvoorbeeld op de site: www.geheugenvandrenthe.nl

In het Drents Archief maken jullie kennis met twee vooraanstaande, adellijke personen: **Sigismund van Heiden Reinestein** en **Carel de Vos van Steenwijk** (2 plaatjes). Vul naast het plaatje in wanneer ze geboren en gestorven zijn. Zoek de gegevens op www.geheugenvandrenthe.nl

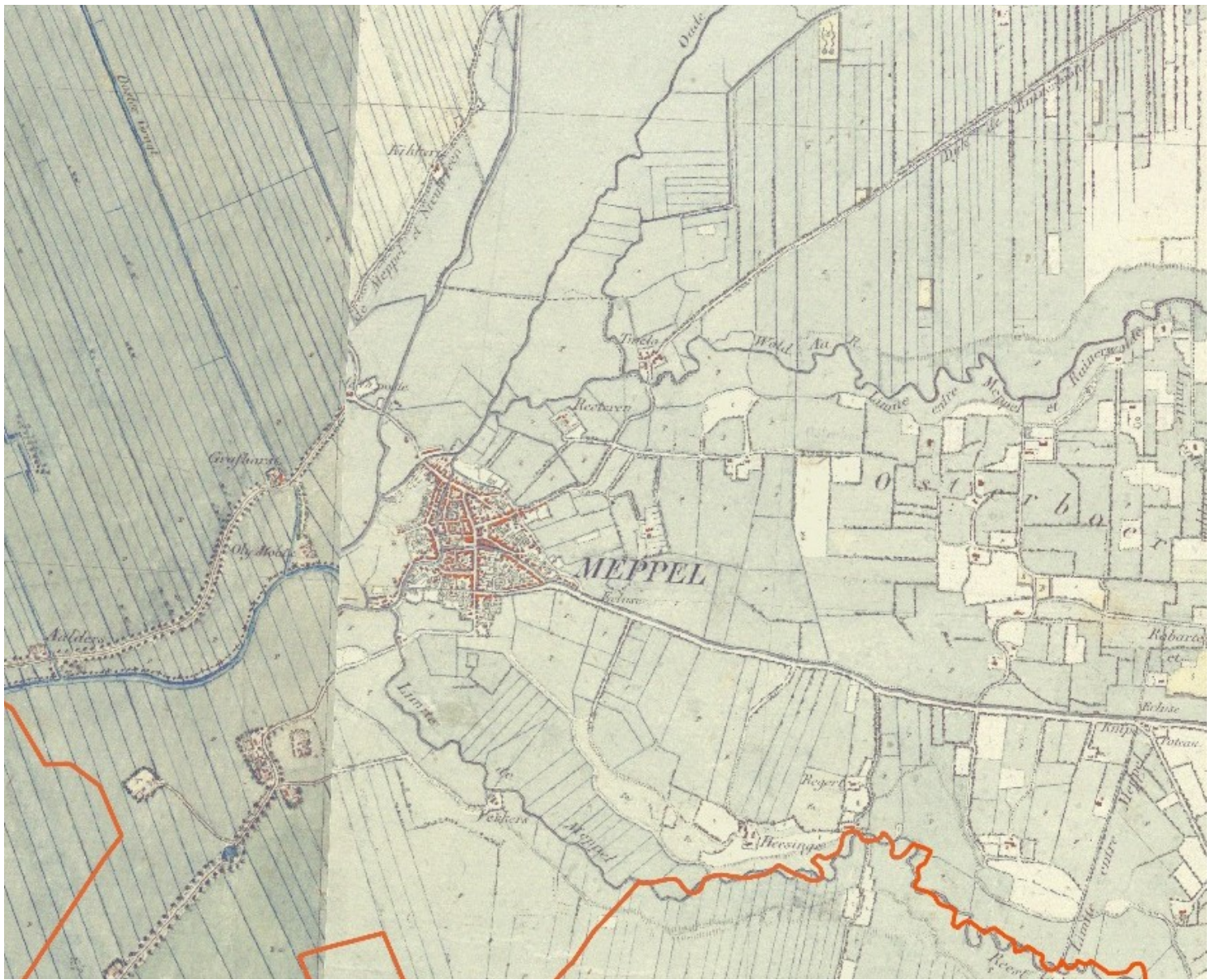
OPDRACHT

DRENTHÉ IN DE FRANSE TIJD

In het Drents Archief bewaren we papieren van vroeger. Bijvoorbeeld oude aktes, tekeningen, brieven, dagboekjes, kranten en kaarten. Maar ook foto's en filmpjes.

Jullie doen onderzoek naar de Franse Tijd in Drenthe. Toen waren er nog geen foto's en films. Bekijk de archiefstukken uit die tijd en beantwoord de vragen.

Kruis aan wat voor soort kaart dit is		Wie gebruikten de kaart? (meerdere kruisjes)	
☐	Topografische kaart	☐	Toeristen
☐	Kaart die grondstoffen toont	☐	Militairen
☐	Weerkaart	☐	Handelaren
☐	Militaire kaart	☐	Ambtenaren in functie
☐	Routekaart	Anders namelijk:	
Anders namelijk:			
Wat is het onderwerp van de kaart?			

Bekijk de plaatsnamen op de kaart. Waaraan kan je zien dat dit een Franse kaart is?

13de Jan. Leiden. 1809.

N°. 10.

L O U I S N A P O L E O N, par la
Grace de Dieu et la Constitution du Royaume
R O I D E H O L L A N D E.

In acht genomen hebbende de aangelegenheid & de gelukkige legging
van het dorp Assen, in het centrum van het Departement Drenthe gelegen.
In acht genomen hebbende de vergrooting en verbetering waarvoor het
Departement onderhevig is, & waar aan het zelve zich met recht
verwagten kan.

Hebben wy ^{beslist} gekoninklijk ^{besluit} & oordeelen.

Art. 1°

Wy vergunnen aan voornoemde plaats den Rang van Stad ~~den~~
~~zelve stad~~ op gelijke voet als alle andere Steden van het Rijk.

Art. 2°

Het stedelyk bestuur der Stad Assen zal provisionaal bestaan
uit een Burgemeester, 2 Wethouders een Secretaris, 5 Wardschuyten.

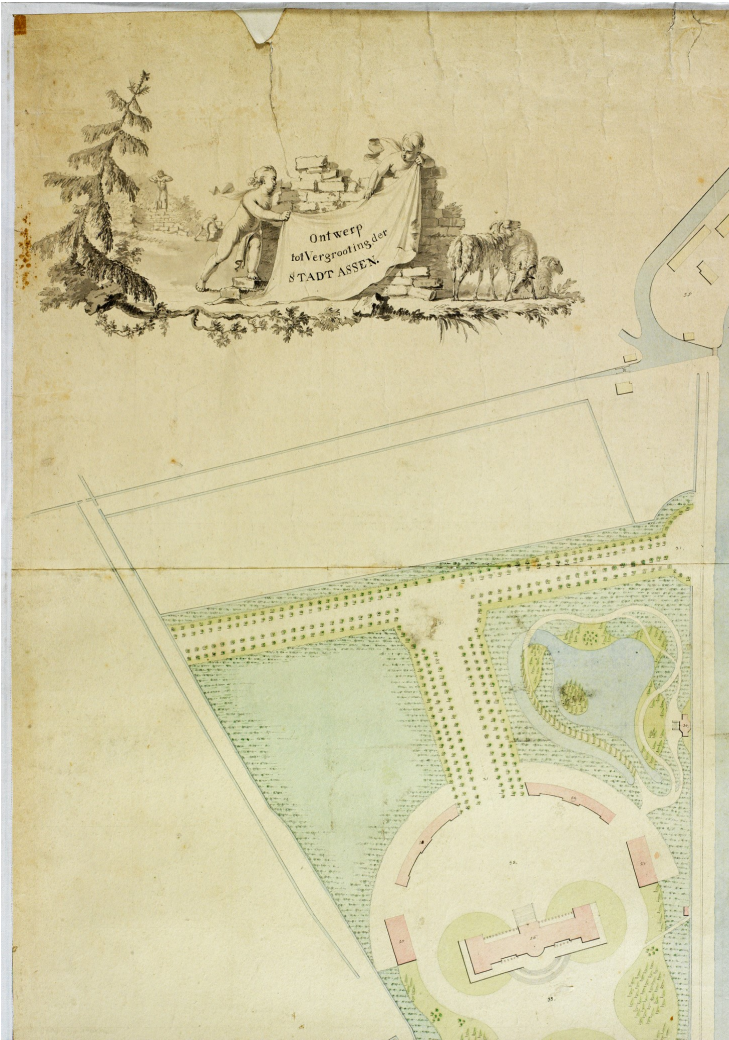
Art. 3°

onze Minister van Binnenlandsche Zaken, welke met de uitvoe-
ring van dit Besluit word belast, zal ons zoo spoedig mogelijk
de benodigde nominatie voor voorschree posten aanbieden.

Gegeven te Assen den 13de Maart 1809 & van onze
Regering het vierde.

Soedewy

Kruis aan om welk soort document het hier gaat		Wie, wanneer en waarom?	
☐	Krant	Wanneer is de bron geschreven?	
☐	Advertentie		
☐	Vastleggen van een uitstapje	Wie heeft of wie hebben de bron geschreven?	
☐	Brief		
☐	Persoonskaart	Waarom is deze bron geschreven?	
☐	Dagboek		
☐	Telegram		
☐	Oorkonde		
☐	Vastleggen van stadsrechten		

Wat is de titel van dit archiefstuk?

Wat zie je op dit archiefstuk?

Wie was de bedenker van dit plan, denk je?

Napoleon Bonaparte

Lodewijk Napoleon

De inwoners van de stad Assen

Is dit plan ooit uitgevoerd? Met andere woorden... staat dit gebouw in Assen?

AANVRAGEN

DRENTHE IN DE FRANSE TIJD

In het Drents Archief ga jij straks archiefstukken bekijken. Deze archiefstukken moet je aanvragen. Daarvoor ben je een aanvraagbriefje nodig.

Ga naar → www.drentsarchief.nl/het-drents-archief

- 1) Bezoek het Drents Archief virtueel - bekijk de eerste 8 foto's. Hoe heet de zaal waar je archiefstukken kan inzien?

.....

- 2) Vul het aanvraagbriefje (laatste pagina) in. De archiefnummers en de kastplaats nummers kan je vinden in de gegevens op de volgende pagina.

Let op! Het ingevulde aanvraagbriefje neem je mee naar het Drents Archief.

Documenten met kastplaats nummer uit de bibliotheek van het Drents Archief

1 058 D 76

Het eerste patriottische pamflet van Drenthe.

2 096 B20 Bulletin des Lois 387

Wet vaste naam aanneming - pagina 19

Tijdens de Franse tijd werden nieuwe wetten in het Frans en Nederlands gedrukt. De belangrijkste punten uit de wet:

- Iedereen die nog geen vaste familienaam had, moest er een aannemen.
- De namen van steden mochten niet als familienaam worden aangenomen.
- Als je al een vaste familienaam had en die wilde je behouden, dan moest je daarvan toch opgave doen.
- De naam die een man koos, ging tegelijk met de aanname ook over op zijn kinderen en andere afstammelingen in mannelijke lijn.

Archiefstukken uit het Drents Archief

3 0001 inventarisnummer 108

Publicatie Vrijheid Gelijkheid en Broederschap uit: Oude Staten Archieven.

Een groep patriotten noemde zich het 'Comité Revolutionair van de Landschap Drenthe'. Ze wilden zich ontdoen van het knellende juk van het bestuur van Drenthe. Het comité deed een oproep aan het volk van Drenthe om daarover te vergaderen

4 0585 inventarisnummer 992—pagina 3

Koning Lodewijk wilde zijn land goed leren kennen. De Ontvanger Generaal van de belastingen in Drenthe was een broer van de toenmalige drost. Johannes zette zich in voor de archeologie in Drenthe. Daarom nam de drost de koning tijdens diens overvolle bezoekschema aan Assen ook nog mee naar het hunebed in Eext. De koning vond het belangrijk dat oudheden ongeschonden bleven. Hij gaf de drost toestemming een verbod uit te vaardigen tegen het vervoeren en opbreken van steen van de zogenaamde hunebedden. Het verbod is gearresteerd (opgesteld) op de 21^e van de grasmaand (april) 1809.

5 Kopie registers Meppel 1826

Kopie Registers houdende akten van aanneming van geslachtsnamen Meppel 1826.

KB 18-11-1825 Register nr. 34 De doorvoering van de wet van 1811 verliep moeizaam. Er waren gemeentehuizen zonder registers, ambtenaren wisten soms niet wat ze moesten opschrijven of mensen namen de moeite niet een vaste naam aan te geven.

Aanvraag Documenten Studiezaal Drents Archief

Naam

Man 0   vrouw 0

Paspoort- of ID nummer .....

Indien geen paspoort of ID nummer:

Geboortedatum

Adres

Postcode   Plaats

GEGEVENS AANVRAGEN

Bibliotheek Drents Archief kastplaats nummers

-

-

-

Drents Archief Archiefnummers

-

-

-